



D85/06

26 maart 1985

### TURKIJE EN DE KOERDEN

De vrees voor het Koerdisch separatisme is een constante in de Turkse politiek. Zelfs de militaire interventies van 1971 en 1980 zijn gedeeltelijk te herleiden tot deze angst voor de Koerden. De machthebbers in het moderne Turkije hebben vanaf het begin het bestaan van een Koerdisch volk ontkend en uitingen van een eigen identiteit onderdrukt.

Gematigde eisen met betrekking tot culturele rechten of economische ontwikkeling van de gebieden in Oost-Turkije werden en worden systematisch afgewezen. Als reactie hierop vond onder de Turkse Koerden een radicalisering plaats. Ten tijde van de staatsgreep van 1980 bestonden naar schatting 15 Koerdische organisaties, waarvan sommigen openlijk streefden naar afscheiding van Turkije, een wens die voordien nog nauwelijks gekoesterd werd.

De voornaamste Turks-Koerdische afscheidingbeweging van dit moment, de PKK, voert nog steeds een gewapende strijd op Turks grondgebied. Vandaar dat in deze FOCUS de nadruk gelegd wordt op deze Koerdische partij, die blijkens zeer recente ontwikkelingen de belangrijke steun van Syrie dreigt te verliezen.

## TURKIJE EN DE KOERDEN

### De voorgeschiedenis

Koerden vormen na de Turken de belangrijkste etnische groep in Turkije. Zij leven in hoofdzaak in de onherbergzame oostelijke en zuidoostelijke provincies. Ook in de buurlanden Iran, Irak en Syrie wonen veel Koerden. Dit totale door hen bewoonde gebied, aangeduid als Koerdistan ("Koerdenland"), is nooit een aparte staat geweest.\*

Het Turks-Iraaks-Syrische gedeelte werd echter pas na de Eerste Wereldoorlog opgesplitst, waarbij geen rekening werd gehouden met de bestaande stamgebieden. Van Koerdische nationale gevoelens was in die tijd nog geen sprake: daarvoor kampten de Koerden te zeer met interne stamentegenstellingen. Britten en Russen trachtten deze gevoelens echter aan te wakkeren, hetgeen bij de Turken de angst deed toenemen voor invloed van vreemde mogendheden. Hadden de geallieerden in het vredesverdrag van Sevres in 1920 de Koerden nog min of meer een onafhankelijk Koerdistan in het vooruitzicht gesteld, drie jaar later werd in het vredesverdrag van Lausanne hierover op aandringen van de Turken met geen woord meer gerept.

Vanaf de tijd van ATATURK heeft de Turkse overheid vervolgens getracht elke uiting van Koerdische identiteit de kop in te drukken. De naam Koerdistan is taboe in Turkije. Het gebied wordt aangeduid als Dogu (het Oosten), de bewoners heten Dogulu (mensen uit het Oosten). Het gebruik van de Koerdische taal op scholen en in het openbare leven is verboden.

Naarmate de Turkse staat echter probeerde de Koerdische identiteit te vernietigen, groeide bij de Koerden het verzet hiertegen. Opstanden in 1925, 1929, 1930 en 1937 werden met harde hand neergeslagen, maar dit kon niet verhinderen dat onder de Koerdische elite naast het verlangen naar het behoud van de eigen identiteit, nationalitische idealen bij steeds grotere groepen ingang vonden.

In de tweede helft van de jaren zestig volgde een verdere opleving van het Koerdisch nationalisme. De nieuwe grondwet van 1961 verschaftte een grotere mate van politieke vrijheid aan alle inwoners van Turkije, ook aan de Koerden. Vooral binnen de TIP (Turkse Arbeiders Partij)\*\* troffen Koerdische intellectuelen een grote belangstelling voor het nationaliteitsvraagstuk, hetgeen resulteerde in het ontstaan van een socialistische vleugel van de Koerdische beweging, die nauwe betrekkingen onderhield met de TIP. Deze linkse Koerden waren vooral in de (universiteits)steden te vinden.

-----  
\*In de Sovjet-Unie wonen ook Koerden ongeveer 200.000, verspreid over de republieken Armenie, Georgie, Kazakhstan, Kirghiz en Turcomenia. Zij hebben weinig contact met andere Koerden, en zijn een erkende nationaliteit in de Sovjet-Unie, met een eigen culturele identiteit.

\*\*zie FOCUS D85/04, p.4

Daarnaast had de succesvolle strijd van de Iraakse Koerden o.l.v. BARZANI tegen de regering in Bagdad een inspirerende werking op Koerdische nationalistten in Turkije. Een groep Koerden uit invloedrijke families richtte een clandestiene zusterorganisatie op van BARZANI's partij, de Democratische Partij van Koerdistan-Turkije (KDP-T). Deze ontwikkelde zich tot een door stamhoofden gedomineerde strikt nationalistische partij met veel aanhang op het platteland.

Zo onstonden binnen de Koerdische beweging twee hoofdstromingen, de linkse en de nationalistische stroming, die in 1970 korte tijd samenwerkten in een legale organisatie, de DDKO (Devrimci Dogu Kultur Ocaklari-Revolutionaire Culturele Clubs van het Oosten).

Als eerste politieke partij erkende de TIP in 1970 in een resolutie het bestaan van een Koerdisch volk in Oost-Turkije.\* Vooral vanwege deze resolutie werd de TIP na de staatsgreep van 1971 verboden. Toen in 1973 de parlementaire democratie hersteld werd, waren de linkse Turkse organisaties aanmerkelijk voorzichtiger met het verlenen van steun aan de Koerden.

Dit leidde ertoe dat bij de linkse Koerden de neiging ontstond, eigen organisaties op te richten. De DDKO werd nieuw leven ingeblazen, maar viel spoedig uiteen in een aantal primair-nationalistische en een aantal primair-socialistische organisaties.

Tegelijk trad er een geleidelijke radicalisering van de Koerdische eisen op. Aanvankelijk werd nog hoofdzakelijk geprotesteerd tegen het achterblijven van de economische ontwikkeling van Oost-Turkije en de aantasting van de Koerdische identiteit. Linkse Koerden zochten toen ook nog naar oplossingen binnen het Turkse staatsverband. Omdat hun eisen slechts leidden tot een grotere repressie van de zijde van de Turkse overheid, gingen steeds meer organisaties zich voorstander tonen van een afscheiding van Koerdistan.

Het meest militant ontwikkelde zich de PKK. Zij gelooft in een anti-koloniale bevrijdingsoorlog. De gewelddadige acties, waarmee de PKK voor de staatsgreep van 1980 trachtte te profiteren van de heersende chaos in Turkije, riepen ook in eigen Koerdische kring verzet op. Ook nu nog voert de PKK veelvuldige gewapende acties uit in Koerdistan, hetgeen ertoe heeft geleid dat de Apo's, zoals PKK-leden ook wel worden aangeduid, door de Turkse regering worden beschouwd als staatsvijand no.1. In de volgende paragrafen een uitgebreide schets van deze belangrijkste Koerdische partij.

#### PARTIYA KARKEREN KURDISTAN (PKK)

vertaald: Arbeiders Partij van Koerdistan;  
opgericht in 1974;

de partij wordt geleid door Abdullah OCALAN. Naar diens roepnaam APA worden PKK-leden ook aangeduid als Apo's of Apocular; naar haar partijblad heet de PKK ook wel Serxwebun.

-----  
\*Zie FOCUS D85/04, P 4-5

De oprichters van de PKK waren enkele Koerdische studenten die in 1974 uit Dev.Genc. (afd. Ankara) waren gestoten vanwege hun radicale standpunten in de kwestie Koerdistan. Onder hen was OCALAN, die zich opwierp als de ideoloog van de partij.

Volgens de marxistisch-leninistische PKK is Koerdistan in het verleden door imperialisten opgesplitst in vier stukken, waarna de Turkse, Arabische en Perzische heersende klassen de gebieden hebben gekoloniseerd. Daarbij werden zij gesteund door elementen uit de Koerdische samenleving, met name door de machtige stamhoofden. Alleen door de revolutie te ontketenen kan de werkende klasse volgens de PKK een einde maken aan de imperialistische uitbuiting. via de tussenstap van een "democratische volksdictatuur" zou dan het einddoel van een klasseloze Koerdische maatschappij bereikt kunnen worden.

De PKK is voorstander van een gewapende strijd tegen de Turken, die gevoerd moet worden in Koerdistan zelf. Daarbij moeten ook de Koerdische "onderdrukkers", de stamhoofden en feodale heren, het ontgelden. De partij van OCALAN verspeelde door haar niets ontziende geweld voor de laatste staatsgreep ook in Koerdische kring veel sympathie.

#### DE PKK NA DE STAATSGREEP

OCALAN verplaatste het hoofkwartier van de PKK na de staatsgreep van 1980 naar Damascus in Syrië, waar hij zelfs de beschikking kreeg over een eigen gevangenis. Deze Syrische steun dankt OCALAN vooral aan zijn goede contacten met Rifaat al-ASSAD, broer van de president van Syrië, die als vice-president de binnenlandse veiligheid in zijn portefeuille heeft.

Door de Syrische steun is de PKK erin geslaagd zich te herstellen van de klap die de Turkse militairen haar toedienden met de coup.

In juli 1982 vond in Damascus een vergadering plaats van leiders van verschillende Koerdische afscheidingsbewegingen, waarvan de PKK de belangrijkste was. Er werd besloten Koerdische "vrijheidstrijders" op diverse plaatsen in het Midden-Oosten te laten opleiden, om vervolgens de gewapende strijd in Turkije te hervatten.

Op een bijeenkomst van het Centraal Comité (Merkez Komese) van de PKK in november 1982 werd de strategie verder uitgewerkt. PKK-leden zouden in de daaropvolgende tijd een militaire opleiding gevolgd hebben in Syrië, Irak, Libanon, enkele Noordafrikaanse landen en in kampen van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) van George HABBASH. Vooral met deze Palestijnse organisatie onderhoudt de PKK nauwe banden.

In het najaar van 1983 werd verder bekend dat de PKK nauwer zou gaan samenwerken met de Iraakse KDP. Daartoe werd een zgn. "elfpuntenakkoord" opgesteld, dat is ondertekend door KDP-voorzitter Massoud BARZANI en PKK-leider OCALAN.

Op 15 augustus 1984 begon in Oost-Anatolie een groot offensief van de PKK, in samenwerking met andere Koerdische organisaties (Rizgari, KDP-T).\* Er werden politieposten aangevallen, militaire patrouilles overvallen, overheidsgebouwen opgeblazen, banken beroofd, etc.

De regering in Ankara reageerde in oktober met een groots opgezet tegenoffensief, waarbij tientallen "seperatisten"\*\*\* werden gedood of gevangen genomen. Generaal EVREN nam bij zijn strijd tegen de Koerden zijn toevlucht tot een in 1923 door ATATURK uitgevaardigde wet, die toestaat dat boeren in afgelegen dorpen bewapend worden, zodat zij zich kunnen verdedigen tegen overvallen. Deze stap van EVREN ontmoette veel weerstand in Turkije, omdat gevreesd werd dat dit een terugkeer naar de anarchie van voor 1980 zou kunnen inluiden.

Bij een bezoek aan Oost-Anatolie verklaarde OZAL dat door de oorlog tussen Iran en Irak, deze beide landen niet in staat waren hun grensgebied met Turkije te controleren. Koerdische opstandelingen konden daarom betrekkelijk eenvoudig deze grenzen passeren. Na spoedberaad van de Turkse minister van Buitenlandse Zaken met de regering in Bagdad, staken Turkse troepen in oktober vorig jaar de grens met Irak over om Koerdische opstandelingen te achtervolgen.

De Turkse autoriteiten zijn er blijkens regelmatig terugkerende berichten over gewelddadige confrontaties tussen leger en "seperatisten", nog steeds niet in geslaagd, het offensief van de PKK en andere organisaties volledig af te slaan. Het meeste succes lijkt de Turkse regering te hebben met een diplomatiek offensief. Voor het eerst is er een dialoog op gang gekomen tussen Damascus en Ankara. De Syrische president Hafiz al-ASSAD heeft positief gereageerd op een oproep van EVREN aan de staatshoofden van Irak, Iran en Syrie, om gezamenlijk te werken aan de veiligheid in het grensgebied en het inperken van de bewegingsvrijheid van "terroristen".

Op 26 februari j.l. arriveerde een acht-man sterke Turkse delegatie in Damascus om te praten over het opwerpen van een "anti-terroristische muur" aan de Turks-Syrische grens. Dit alles wijst erop dat de banden van de PKK met Syrie onder zware druk staan. Dat de Koerden belangrijke Syrische steun dreigen te verliezen wordt ook bevestigd door betrouwbare bronnen, die melden dat Syrie recentelijk Koerdische opstandelingen uit grensgebied met Turkije heeft weggehaald en overgebracht naar het zuiden van het land.

Intussen zitten de gevangenen in Diyarbakir en andere plaatsen in Oost-Turkije overvol met gevangenen genomen Koerden. Bijna wekelijks maakt radio Anatolia melding van nieuwe doodvonnissen, uitgesproken tijdens de talrijke massaprocessen tegen "seperatisten".

-----  
\*Zie p.7-8

\*\*Officiële Turkse aanduiding voor Koerdische opstandelingen.

Het gebruik van geweld heeft ook in PKK-gelederen geleid tot onenigheid. Enerzijds zijn er leden die voorstander zijn van geweldpleging in en buiten Turkije. Anderen zouden slechts strijd willen leveren op Koerdisch - lees: Turks - grondgebied. Weer andere vinden dat het gebruik van geweld door de PKK op zich al te ver gaat.

Het CC van de PKK legt prioriteit bij de strijd in Koerdistan, maar lijkt niet per definitie afwijzend te staan tegenover gebruik van geweld tegen Turkse doelen in het buitenland of staten die het bewind in Ankara steunen. Daarnaast trachten de Koerden door middel van gewapende roofovervallen in West-Europa de partij de nodige financiën te verschaffen. De PKK toont tegenover afvallige leden geen enkele clementie. In het voorjaar van 1984 besloot het CC uit angst voor een scheuring in de partij, dat afvalligen geliquideerd moesten worden. Het besluit, dat werd gepubliceerd in het partijblad Serxwebun, leidde waarschijnlijk reeds tot enkele liquidaties.

#### BANDEN VAN DE PKK MET ANDERE ORGANISATIES EN LANDEN.

zowel president EVREN als premier OZAL hebben er de afgelopen maanden geen geheim van gemaakt dat zij bepaalde landen ervan verdenken actief steun te verlenen aan de Koerden. Zonder het met zoveel woorden te zeggen, doelen zij op een vermeende Sovjetrussische betrokkenheid. Moskou zou in deze optiek er alle belang bij hebben dat de toestand in een naburig NAVO-land door terroristische acties gedestabiliseerd wordt. De Russische Ambassade in Ankara voelde zich 16 oktober j.l. dan ook geroepen berichten tegen te spreken dat terroristische acties van "seperatisten" zouden worden uitgelokt door de Sovjet-Unie. Dat Syrie Turks-Koerdische opstandelingen steunt en herberg, staat voor Ankara vast en ook de band tussen PKK en PFLP is voor de Turken zonder meer een feit. Verder gaat Ankara uit van banden tussen het Geheime Armeense Leger (ASALA) en de PKK. Het is onzeker of dit laatste nog wel juist is.

Hoewel Armeniers en Koerden gedeeltelijk op hetzelfde gebied aanspraak maken, hebben zij in het verleden geprobeerd hun krachten te bundelen. In april 1980 kondigden ASALA en PKK zelfs officieel aan, dat zij voortaan samen ten strijde zouden trekken tegen de Turkse regering.

In 1983 lijkt het echter tot een breuk tussen beiden gekomen te zijn, vanwege meningsverschillen over de te volgen strijdwijze. In PKK-publicaties wordt de taktiek van het ASALA van de hand gewezen. De PKK zegt te steunen op de eigen kracht van het Koerdische volk (op het proletariaat, de arme boeren, de kleine bourgeoisie) en gaat verbindingen aan met alle "revolutionaire democratische bewegingen in Turkije.

In tegenstelling tot het ASALA, werkt de PKK dan ook primair nauw samen met TIP, TSIP en TKP.\* Premier OZAL verklaarde onlangs\*\*

-----  
\*Zie Focus D85/04 P.10

\*\*NZZ 18-10-1984

niet ongegrond, dat "seperatisten mogelijk betrekkingen onderhouden met de illegale Turkse Communistische Partij (TKP), die haar hoofdkwartier in Oost-Berlijn heeft".

In december 1984 werd de band tussen PKK, TKSP en de TKP voor iedereen duidelijk, toen via de illegale TKP-radio de oprichting bekend werd gemaakt van de zgn. Linkse Unie of Unie van Turkije en van Koerdistaans Links van Turkije, met als leden TKP, TIP, TSIP, TKEP, PKK en TKSP. De Linkse Unie stelt zich tot doel de progressieve krachten te bundelen bij de strijd tegen de junta. Voordien maakte de PKK deel uit van het in juni 1982 opgerichte Verenigd Volksverzetsfront tegen het Fascisme (FKBDC). In dit inmiddels waarschijnlijk ter ziele gegane "front" werkte de PKK samen met heel andere progressieve partijen: Dev.Yol, TEP, SVP, TKEP, Iscinin Sesi, Dev.-Savas en Acilciler.

In West-Europa verblijvende Koeridische vluchtelingen uit Turkije hebben 21 maart jl. in Bonn en Athene de oprichting bekendgemaakt van het Nationaal Bevrijdingsfront van Koerdistan (ERNK). Deze meest recente politieke formatie wordt ook weer geleid door de PKK. Woordvoerder van de ERNK is Huseyin YILDIRIM, een naar Zweden gevluchte Koeridische advocaat die volgens Amnesty tussen oktober 1981 en julie 1982 regelmatig is gemarteld in Turkse gevangenissen.

#### ANDERE KOERDISCHE PARTIJEN EN ORGANISATIES.

Naast de PKK bestaat er nog een aantal andere Koeridische partijen en organisaties, waarover echter vaak weinig tot niets bekend is en die stuk voor stuk veel minder belangrijk zijn dan de partij van OCALAN.

#### KURDISTAN DEMOCRAT PARTISI (KDP)

vertaald Democratische Partij van Koerdistan.

De KDP werd opgericht als zusterpartij van de Iraakse KDP van BARZANI. Aanvankelijk werd de partij gedomineerd door stamhoofden. Onder de in het begin van de zeventiger jaren naar Syrië uitgeweken dr.                    veranderde de partij van een strikt nationalitische partij in een meer links georiënteerde partij. Aanhangers van                    worden aangeduid als Sivancilar.

#### KURDISTAN ULUSAL KURTUSULAC-CULARI (KUK-C)

vertaald: Koeridische Arbeiders Bevrijdings Unie;

14 maart jl. werd in Diyarbakir een proces tegen 304 leden van deze organisatie met het uitspreken van forse straffen afgesloten.

#### TURKIYE KURDISTANI SOSYALIST PARTISI (TKSP)

vertaald: Koeridistaanse Socialistische Partij in Turkije.

De partij wordt ook wel eens aangeduid met een Koeridische naam: Partiya Sasyalista Kurdistanana Tirkiye (PSKT) of als Ozgurluk Yolu (De Onafhankelijke Weg).

Deze socialistische partij van Koerdistan maakt deel uit van de Linkse Unie en wordt geleid door Kemal BURKAY.

Tot slot zijn door berichten over de processen tegen Koerden drie andere Koeridische seperatistische organisaties bekend geworden:

- RIZGARI (bevrijding)
- KAWA (wedergeboorte) of Liga der Rode Partizanen van Koerdistan, volgens Le Monde een maoïstische organisatie
- TEKOSIN (strijd).